

דו"ח על היהודים ברוסיה

(המשך מעמוד 7)

«כן, כן, יש הרבה יהודים ברוסיה, אם כי לא כל כך הרבה כפי שאפשר לחשוב מתוך ביקור ראשון במוסקבה».

הוא התעניין לדעת מה סיפרו לי היהודים הרבים, המצוטפפים סביב המשלחת הישראלית. כאשר סיפרתי לו כי רובם טענו שקשה להם בברית-המועצות, וכי הם חוששים מפני התפרצות אנטישמית חמורה באחד הימים, השיב סמיון אברמוביץ' בתגובה: «ראש חמורה: כן, אבל הם עצמם אשמים בכך. וגם אתם, הישראלים, אשמים שהגענו למצב כזה».

הבעתי את השתוממותי. «ההיסטוריה מלמדת כי המהפכה הסובייטית הביאה ליהודי ברית-המועצות מתנה יקרה — הנופש. השפה היהודית שיגשגה והוכרה כשפה רשמית. הממשלה הסובייטית אפילו רצתה ליצור רפובליקה יהודית עצמאית. אבל כל זה לא עזר. יתכן כי לא ידענו לשמור על המידה הנכונה ועברנו מקצה אחד לשני. רבים מאתנו רצו לשכות את יהדותם, אבל העובדה היא כי יהדות היא לאום ואין להתכחש אליו. אין גם צורך להתכחש אליו. היינו יכולים בהחלט להתקיים כאן כלאום יהודי, בין לאומי ברית-המועצות האחרים».

את מכת המוות לתרבות האידישית בברית-המועצות, לדבריו, נתנה דוקא מדינת ישראל. «ניסיתם מן הרגע הראשון לספח אותנו אליכם, ולזהות את שאיפותינו לשאיפותיכם. הפכתם את התרבות האידישית לגשר בינינו לבינכם. גשר מסוכן. השלטונות כאן הורסו אותו. עד כמה שכווא לי הרב — היה זה צעד מוצדק. והתקופות האחרונות שלכם על מצרים תוכיח זאת! כי פלישה זאת היתה הוכחה חותכת שמדינת ישראל אינה אלא בובה מסוכנת, המכורה לחלוטין לאימפריאליזם. אתם אפילו חולתם להיות יהודים. כי מה שאדם עושים לערבים מנוגד למסורת היקרה ביותר של העם היהודי — מסורת של צדק ושל הומאניות. אתם פשוט סכנה לשלום העולם. אסור לתת לכם לפעול כך!»

הקצין דיבר עתה בלהט, מתוך התרגשות רבה. «כשהתקפתם את מצרים בשותפות עם אנגליה וצרפת, גרמתם ליהודים רבים כאן זעזוע עמוק. אני לא אסתיר מפניך שהייתי בין המתנדבים שנרשמו ללחום לצד המצרים. ולא רק אני. חיילים יהודים רבים מהגדוד שלי התנדבו גם כן!»

★ ★ ★

כתיבתו של הפרופסור

את הניתוח הבהיר ביותר של מצב יהדות ברית-המועצות שמעתי מפי אדם מכובד מאוד. אחד ממכרי הצעירים, סטודנט השנה החמישית לפואזה, לקח אותי לביתו. היה זה בית בית ביוטר, באחד הבניינים החדשים ביותר במוסקבה, ומלבד שני חדרי כולל גם נוחיות ואמבטיה. האיש אשר בפניו הוצגתי נשא תואר מכובד מאד, חבר האקדמיה למדעים, אחד המוסדות העליונים של ברית-המועצות. הוא היה בן 65, כסוף-שיער, איטי ורוגע. אקרא לו כאן «הפרופסור».

«שמעתי על בואה של המשלחת הישראלית», פתח הפרופסור בצרפתית מצוחצחה, «וביקשתי מידי הצעיר שיקשרני עם אחד מכם».

הפרופסור היה גבר צעיר ויפה עם פרוץ המהפכה הסובייטית. אביו ישב בעיירה אוקראינית קטנה ואילו הבן הצליח להתקבל באוניברסיטת פטרסבורג, בזכות ציוני הגבוהים בלימודים. «לאבני היה אסור לעזוב את תחום המושב», סיפר לי. «עכשיו יהודי יכול לנסוע לכל פינה בברית-המועצות. אני מעז לומר כי מרבית הכלכלי נוח מאד ומבחינה אובייקטיבית אי אפשר להכחיש את העובדה כי המהפכה הסובייטית נשאה עמה הרכה רבה ליהודי ברית-המועצות».

בבת אחת נפתחו לפניו כל הדלתות. אני יכול לדבר על כך מתוך נסיון אישי. כי חייתי את התקופה הזאת. היתה לנו מסורת ארוכה של השכלה ורצון ללמוד. מילאנו את אולמי האוניברסיטות ומכוני הלימוד הגבוהים. הפקידים הגבוהים היו כמעט כולם יהודים. חוקי המשלה הסובייטית הגנו עלינו מפני גילויי האנטישמיות המסורתית של האוקראינים והרוסים הלבנים. תוך דור אחד הפכו היהודים מרוכלים, חנונים ואנטי-ביניים לפקידים, אנשי רוח ואנשי המקצועות החופשיים. היו אמנם שלמדו מלאכה ונהיו לפועלים ותקלאים. אבל הם היו מעטים מאד. מבחינה היסטורית נפתח לפנינו פתח אדיר. שקרא לכוחות אינטליגנטיים, והודרנו להיכנס בו. באופן הטבעי ביותר מילאנו את החלל הריק בעולם התרבות, האמנות, המדע והטכניקה. כיום מרוכזים למעלה ממחצית יהודי ברית-המועצות בערים הגדולות. במוסקבה יש חצי מיליון. בקייב — 200 אלף. בלינגרד — רבע מיליון. הזעזוע הראשון, לדבריו של הפרופסור, בא כאשר החלו זורמים מן המכללות והאוניברסיטות עשרות אלפי מהנדסים, רופאים ומדענים של הדור הצעיר הלא-יהודי. הם גילו שהם יכלו להתקדם עד לשלב מסוים — הלאה היה המקום תפוס על-ידי יהודים. כשם שפעם קינאו הסוחרים הגויים ביהודים המשגשגים, כך החל המצב החדש יוצר קינאה ושינאה ליהודים בקרב האינטליגנציה. אבל לא היינו מודאגים במיוחד. האמנם שעם כל היותנו יהודים הרי אנו בראש וראשונה אזרחים סובייטים — ולא סתם אזרחים. כי אם אזרחים מועילים ויצרניים. דחקנו את החששות המעורפלים לקרן זחית והמשכנו לחיות ולעבוד».

עד אשר נודע על חיסול הסופרים היהודיים ועריכת המשפט המביים נגד הרופאים היהודיים. לא יכולנו יותר לעצום עין. מפלצת השנאה ליהודים הרימה את ראשה בשאגה אדירה. מתוך חצר הקרמלין עצמו. היינו תחת סיוט נורא. מותו של סטאלין הפסיק אמנם את המסע הנורא בראשיתו. אבל אחרי רעידת האדמה הזאת, איננו בטוחים כל כך בקרקע שמתחת לרגלנו. אנחנו יודעים שהחוק עדיין מעניש מעשים אנטי-שמיים; שמצבנו הכלכלי טוב; שהתקופה הליברלית יותר שלאחר מות סטאלין תביא במרוצת הזמן גם לחידוש החיים התרבותיים האידישיים. אבל כל זה לא מספיק לנו».

★ ★ ★

שבוע שנים בסיביר

מה היא עוצמת הסיוט הזה, הסביר לי גבר שנראה כבן 65. אך למרות פניו הצמקוק ושערו הלבן, לא היה אלא בן 45. «את זה», אמר בהצביעו על גילויי היקנה, «קיבלתי בסיביר». הוא נשלח למחנה מעצר לפני שמונה שנים, מכיון שהתכתב עם קרובים בישראל. הוא נחקר ארוכות על-ידי המשטרה החשאית ולבסוף נידון לשבע שנות עבודת פרך. עתה הוא מהלך בתקופה אחת: לעלות לישראל. פעמים כבר ביקש היתר יציאה, פעמים נענה בסירוב. «אני באקש עוד ועוד. יכול להיות שזה יוביל אותי מחדש לסיביר. אבל לא איכפת לי כבר. אני לא יכול לחיות כאן יותר. אני רוצה לחזור לעמי».

אם כן, מה הסיכויים שנותרו ליהודי ברית-המועצות לעלות לישראל? כיצד רואים הרוסים עצמם את הבעיה היהודית? הפניתי את השאלות האלה לאחד המלחים הרשמיים שצורפו למשלחת הישראלית במוסקבה. תחילה ניסה להתחמק. «זאת היא שאלה סובייטית פנימית. ואני לא חושב שהיא נוגעת לעיוני הפסטיבל». אך לבסוף הסכים לענות: «קודם כל, נדמהנו מהתגובה היהודית לביקורכם כאן. מעולם לא היינו מעלים על דעתנו שהיה הפגנת-הזדהות נסערת כזאת. אני אישית מתחיל עכשיו להאמין שיש לנו כאן בעיה יהודית רצינית מאד. הרי סוף-סוף, מדינת ישראל איננה כל כך אהודה על ממשלת ברית-המועצות, בגלל מדיניות הממשלה הישראלית, המשרתת את האימפריאליזם המערבי. בכל זאת באו עשרות אלפי יהודים — בגלוי — לברך את יציאת אותה מדינה בלתי-אהודה. אתה לא יכול לתאר לעצמך מה פירוש הדבר כאן...»

התופעה הזאת בוודאי תחייב, לדעת בן שיחי, מחשבה רבה במוסדות השלטון. הוא לא הסתיר את העובדה שרוסים רבים נוטים עדיין לחשוב על היהודים באותם המונחים הפסולים של אבותיהם מפני המהפכה. «היכן שגישה זו תלך ותתחמיר, ביחוד אם יתעורר הרושם שהיהודים יותרו למדינת ישראל מאשר לארץ מולדתם. אני גם רוצה להגיד לך שזה יעורר כל מיני מחשבות אצלנו, אם אמנם נוכל אייפעם לעכל את היהודים. ואז יתכן שלא תדיה לנו ברירה אלא לתת להם לעזוב. אני לא יודע אם זה יהיה לטובתם — אבל זה עלול בהחלט להיות לטובת החברה הסובייטית. כי כזה נפתור את הבעיה היהודית».

הוא נרתע לרגע קט מגילוי ליבו וסיים: «זאת היא דעתי האישית לגמרי. ובכלל — כל הדבר הזה תיאורטי לחלוטין. אילו היו לנו קשרים הדוקים עם ממשלת ישראל, ואילו היה שם משטר יודותי לנו ולתנועת השיחורר האנטי-קולוניאלי של הערבים — יתכן מאד שהיו מרשים ליהודי ברית-המועצות לעלות. אבל במצב הקיים קשה להניח שיקרה דבר כזה. כי היהודים שלנו הם בכל זאת נכסי יקר — בשבילנו ובשבילכם כאחד».

אריסטון

היותך סאברה בסגירות פילטר

תשבץ העולם הזה 1038

8	7	6	5	4	3	2	1
			11	10		9	
	16	15		14			12
					18		17
	20		19				21
		24	23		22		25
			29	28	27	26	
	30						
		35	34	33	32	31	
				40	39	38	37
		46		45	44	43	42
			50		49	48	47
				53		52	51
							54
				55			

- מאונץ; 1. ירק; 6. מאה בריבוע; 9. מזון; 10. בירה; 12. אירופאית; 14. מטפל בפרות; 15. היטל; ממנו ראה משה את הארץ; 17. שם פרטי, נקבה; 18. עיר; 20. בן יעקב; 21. שור בלי ראש; 22. שרות ממלכתי; 23. מייבאים אותו על-מנת להוריד את המחירים; 25. מה שהמש-טרה פותחת נגד עברייני; 27. מס-פוא; 29. זהה עם ביקור אצל רופא שיניים; 31. מלת קריאה; 33. בכל כיוור; 35. חמסין; 38. מנה בארוחה; 40. בטן; 41. מלת ברירה; 42. כלי בשחמט; 44. שיחה בין שניים; 46. ... ורוכבו רמה בים!; 47. יין שרף; 49. אגוז; 50. אבן שואבת; 51. תוצרת בית-חרושת ויטה; 53. אגף ההדרכה; 54. בית-חרושת למור צרי-מזון; 55. עורך-דין המאשר מס-מכים.

- 4. זר שהתיהד; 5. מזון לדיסה; 6. שר; 7. אצבע הרגל; 8. ירק; 11. כורם; 13. ירק; 14. מדור בהעולט הזה; 16. ענף; 18. על כל צוואר, בכל זאת; 19. רבית מופרזת; 24. ... לשועלים ולא זנב לאריות!; 26. חברת תעופה; 28. מזון מרוכז; 30. שם משפחה שכיח שפירושו חום בגרמנית, בן-כוח בעברית; 32. פרח; 34. שם פרטי; 36. עיר אמריקאית; 37. חיה צפונית; 39. אקדח; 43. לשוהם; 45. יוצר כרס; 46. השתחווי; 48. בו מצלפים; 50. חפז!; 52. צורה נסמכת של פשתים; 3. רב; 2.

בי"ס לפקידות
מרכז נורים ווסמכים
 וד'הס 12 ת"א
 כתות שנתיות 333 לצעירים